

Dominika Kuźnicka
Uniwersytet Wrocławski

Prawo do tożsamości jako prawo dziecka – wybrane zagadnienia

Right to an identity as a child's right – selected issues

Streszczenie

Uznanie podmiotowości prawnej człowieka jest koniecznością dla zagwarantowania mu pozostałych praw i wolności. Określenie tożsamości jednostki jest kluczowe w sferze stosunków społeczno-prawnych. Samoświadomość i poznanie korzeni biologicznych oraz kulturowych jest bardzo ważnym elementem rozwoju psychofizycznego każdego człowieka. Poczucie własnej tożsamości pozwala na zbudowanie własnego systemu wartości oraz relacji społecznych. Na gruncie Konwencji o prawach dziecka państwa-strony mają obowiązek stworzenia warunków, w których dzieci będą mogły nie tylko poznać własną tożsamość biologiczną, ale również rozwijać tożsamość narodową, etniczną i religijną. Prawo do poznania własnej tożsamości jest szczególnie istotne w procesie prawidłowego rozwoju dziecka. Właściwe ustalenie jego pochodzenia pozwala na ochronę jego podstawowych praw takich jak prawo do wychowania w rodzinie, do edukacji, do właściwej opieki zdrowotnej i społecznej. Chroni je również przed bezprawnym zmuszaniem do pracy czy przymusowym wcieleniem do armii. Podejmowane działania mają służyć takiemu ukształtowaniu rzeczywistości prawnej i społecznej, która uwzględni konieczność szczególnego traktowania dzieci z uwagi na ich niedojrzałość psychiczną i fizyczną oraz odpowiedniego przygotowania ich do życia w społeczeństwie.

Słowa kluczowe

dziecko, tożsamość, prawo do tożsamości, podmiotowość prawna, *in vitro*, adopcja, rejestracja narodzin, prawa dziecka, prawa człowieka

Abstract

Recognition of the legal entity is a necessity to guarantee other rights and freedoms. Determining the identity of an individual is very important in the sphere of social and legal relations. Self-awareness and knowledge of biological and cultural roots is a very important element in the mental and physical development of every human being. On the basis of the Convention on the Rights of the Child, parties have an obligation to create the conditions in which children will not only be able to get to know their biological identity, but also to develop a national, ethnic and religious identity. The right to know his or her identity is vital to the proper development of a child. Correct determination of the origin of a child allows the government to protect his or her fundamental rights such as the right to be raised up in the family, the right to education, the right to proper health and social care. It also protects them against unauthorized forcing to work or forced conscription into the army. The undertaken actions are to create a legal and social reality in the way which takes into account the need for special treatment

of children due to their immaturity, mental and physical, and the need to prepare them adequately for life in the society.

Keywords

child, identity, right to an identity, legal entity, in vitro, adoption, birth registration, children's rights, humans' rights

1. Wstęp

Poczucie tożsamości jest jednym z najważniejszych elementów psychicznego rozwoju człowieka. Pozwala jednostce nie tylko na wykształcenie systemu wartości, ale również na swobodne kształtowanie swojej osobowości w oparciu o zwyczaje i tradycje wytworzone przez określoną grupę społeczną. Świadomość pochodzenia i własnych korzeni stanowi również podstawę do zanegowania utrwalonych w społeczeństwie postaw i wytworzenia indywidualnego punktu widzenia. Wydawać by się mogło, że tożsamość jest elementem świadomości dorosłego, w pełni ukształtowanego psychofizycznie człowieka. Jednocześnie podaje w wątpliwość możliwość pełnego i zdrowego ukształtowania jednostki, jeśli ona sama ma obiekcje co do własnego pochodzenia i własnej tożsamości.

Niniejsze opracowanie swoim zakresem podmiotowym obejmuje jedynie dzieci w rozumieniu Konwencji o prawach dziecka¹. Ograniczenie w ten sposób tematyki niniejszego artykułu spowodowane jest szczególną pozycją prawną i społeczną dzieci, zwłaszcza tych pochodzących z grup dotkniętych bezrobociem, ubóstwem czy utrudnionym dostępem do edukacji. Istotny jest również fakt, że w większości przypadków dzieci nie są w stanie samodzielnie dochodzić przynależnych im praw i domagać się od państwa ich realizacji.

Prawo do poznania własnej tożsamości jest szczególnie istotne w procesie prawidłowego rozwoju dziecka. Właściwe ustalenie jego pochodzenia pozwala na ochronę jego podstawowych praw takich jak prawo do wychowania w rodzinie, do edukacji, do właściwej opieki zdrowotnej i społecznej. Chroni je również przed bezprawnym zmuszaniem do pracy czy przymusowym wcieleniem do armii. Podejmowane działania mają służyć takiemu ukształtowaniu rzeczywistości prawnej i społecznej, która uwzględni konieczność szczególnego traktowania dzieci z uwagi na ich niedojrzałość psychiczną i fizyczną oraz odpowiedniego przygotowania ich do życia w społeczeństwie.

---

¹ Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526, dalej też Konwencja.

2. Pojęcie dziecka i jego praw

Kształtowanie się regulacji prawnych z zakresu praw człowieka było długim i żmudnym procesem. Pomimo że samo pojęcie praw człowieka po raz pierwszy pojawiło się już w XVIII wieku², to jego obecne rozumienie zawdzięczamy czasom nowożytnym, w tym przede wszystkim rozwiązaniom przyjętym w systemie Organizacji Narodów Zjednoczonych. Zgodnie z definicją stworzoną przez W. Osiatyńskiego prawa człowieka to powszechne prawa moralne o charakterze podstawowym przynależne każdej jednostce w jej kontaktach z państwem³. Zakres realizacji praw człowieka oraz stworzenie gwarancji ich przestrzegania jest jednym z istotnych warunków zakwalifikowania danego państwa do gremium tych, w których funkcjonuje zasada demokratycznego państwa prawa. Jest to niezwykle istotne z punktu widzenia nawiązywania oraz rozwoju stosunków międzynarodowych pomiędzy państwami. Trudno wyobrazić sobie nowoczesne państwo, które nie gwarantuje swoim obywatelom podstawowych praw i wolności. Uświadomienie sobie przez społeczność międzynarodową ludzkiej podmiotowości i godności wspólnotowej spowodowało osłabienie, a nawet zniesienie systemów totalitarnych i dążenie ku demokratycznym ustrojom.

Naturalne jest, że człowiek jako istota społeczna współbityje z innymi jednostkami, a ich prawa i wolności wzajemnie na siebie oddziałują, prowadząc niekiedy do powstania zjawiska konkurencyjności praw⁴. To do państwa, w którym dane prawo jest realizowane, należy obowiązek wyważenia i rozstrzygnięcia, które z dóbr prezentuje większą wartość, biorąc pod uwagę perspektywę konkretnego człowieka, korzystającego z należnych mu praw, jak również argumenty istotne z punktu widzenia całego społeczeństwa i całego państwa⁵. W Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka Narody Zjednoczone deklarują, że dzieci mają prawo do szczególnej troski i opieki. Swoistym rozwinięciem tej lapidarnej normy jest Konwencja o prawach dziecka, nad którą prace zainicjowano w 1978 r. z inicjatywy Polski⁶. W preambule aktu wskazano, że dziecko dla pełnego i harmonijnego rozwoju swojej osobowości powinno wychowywać się w środowisku rodzinnym, w atmosferze szczęścia, miłości i zrozumienia, a także podkreślono wartości, jaką niesie za sobą wychowanie dziecka w poszanowaniu tradycji i kultury każdego narodu oraz ich znaczenie dla ochrony i harmonijnego rozwoju dziec-

² Por. T. Jurczyk, *Geneza rozwoju praw człowieka*, „Homines Hominibus” 2009, nr 1(5), s. 1.

³ Por. W. Osiatyński, *Wprowadzenie do praw człowieka*, <http://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2016/02/WiktorOsiatynskiWprowadzenieDoPojeciaPrawCzlowieka.pdf> [dostęp: 22.11.2016].

⁴ Por. S. L. Stadniczenko, *Prawa dziecka częścią składową systemu praw człowieka*, [w:] S.L. Stadniczenko (red. nauk.), *Konwencja o prawach dziecka. Wybór zagadnień (artykuły i komentarze)*, Biblioteka Rzecznika Praw Dziecka, Warszawa 2015, s. 44.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Por. E. Czyż, *Prawa dziecka*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa 2002, s. 11.

ka. Przy tworzeniu systemu ochrony praw dziecka kierowano się między innymi zasadami dobra dziecka, równości, poszanowania praw i odpowiedzialności obojga rodziców za rozwój i wychowanie dziecka oraz zasadą pomocy państwa w zabezpieczaniu odpowiednich warunków socjalnych i zdrowotnych rodziny⁷.

W rozumieniu art. 1 Konwencji „dziecko” oznacza każdą istotę ludzką w wieku poniżej osiemnastu lat, chyba że zgodnie z prawem odnoszącym się do dziecka uzyska ono wcześniej pełnoletność. Aby skutecznie zagwarantować ochronę, niezbędne jest precyzyjne określenie katalogu podmiotów, które z tej ochrony korzystają. Pomimo zdefiniowania pojęcia „dziecka” w Konwencji, termin ten nie jest jednoznacznie rozumiany i spotykany jest w różnych kontekstach i w odniesieniu do różnych uprawnień formułowanych w instrumentach prawa międzynarodowego⁸. Konwencja o prawach dziecka zakłada, że kryterium odróżniającym dzieci od osób dorosłych jest przekroczenie pewnego wieku. Jednocześnie w niektórych krajach wyróżnia się inne kryteria wyznaczające okres dzieciństwa. Wśród nich najczęściej wskazuje się na osiągnięcie dojrzałości płciowej, podjęcie pracy, ukończenie edukacji bądź wstąpienie w związek małżeński⁹.

Naturalne w procesie dorastania dzieci jest wyróżnianie różnych faz rozwoju. Wraz z rozwojem psychofizycznym dziecka zmienia się zakres jego samoświadomości, działań, jakie może samodzielnie podejmować w celu obrony przysługujących mu praw, jak również obowiązków, jakie winno wypełniać w stosunku do rodziny, grupy etnicznej czy państwa. W nauce wyróżnia się między innymi „wczesne dzieciństwo”, „średnie dzieciństwo” czy „okres dojrzewania”¹⁰. Niepokojące są tendencje nasilające się w państwach, gdzie przemoc wobec dzieci jest problemem społecznym, bardzo ścisłej wykładni pojęcia „dziecka”, opierającej się właśnie na rozróżnieniu różnych etapów rozwoju¹¹.

Odwołując się do preambuły Konwencji, ustanowiony przez nią status dziecka opiera się na poniższych założeniach:

- 1) dziecko jest samodzielnym podmiotem, wymagającym jednak szczególnej opieki i ochrony prawnej,
- 2) dziecko jako istota ludzka wymaga poszanowania jego godności osobowej, tożsamości i prywatności,
- 3) rodzina jest najlepszym środowiskiem wychowania dziecka,

⁷ S.L. Stadniczenko, *Prawa dziecka częścią...*, s. 45.

⁸ Por. P. Jaros, *Definicja dziecka*, [w:] S.L. Stadniczenko (red. nauk.), *Konwencja o prawach dziecka...*, s. 51.

⁹ *Ibidem*, s. 51. Ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 2086 ze zm.) wskazuje, że w rozumieniu ustawy dzieckiem jest każda istota ludzka od poczęcia do osiągnięcia pełnoletności, czyli do dnia ukończenia 18. roku życia.

¹⁰ *Ibidem*, s. 52.

¹¹ *Ibidem*, s. 52.

4) państwo ma wspierać rodzinę, a nie wyręczać ją w przynależnych jej funkcjach¹².

Niemożliwą jest ochrona praw dziecka w oderwaniu od ochrony praw człowieka i rodziny; takie działania nie tylko nie przyniosą spodziewanego rezultatu, ale mogą wyrządzić poważną szkodę w psychofizycznym rozwoju dziecka¹³. Wskazuje się, że państwo ma w taki sposób organizować własne działania, aby zawsze na pierwszym miejscu stawiać podmiotowość człowieka, w tym również podmiotowość dziecka¹⁴. Aby jednak podmiotowość dziecka stała się faktem, niezbędne jest wypracowanie przez nie samoświadomości i wyposażenie go w uprawnienia gwarantujące poznanie własnej tożsamości.

3. Pojęcie i znaczenie tożsamości

Przez tożsamość rozumie się wizję osoby, jaką człowiek posiada: właściwość wyglądu, psychiki i zachowania się z punktu widzenia określenia własnej odrębności od innych osób. Częściami składowymi poczucia tożsamości jest poczucie przynależności i poczucie odrębności¹⁵. Prawo do poznania własnej tożsamości związane jest z ochroną ściśle osobistego interesu w poznaniu i rozumieniu swojej osoby¹⁶. Jednym z elementów istoty człowieczeństwa jest samoświadomość antropologiczna, tj. zdolność poznania własnego pochodzenia¹⁷.

Poznanie własnej tożsamości na gruncie prawnym jest nierozzerwalnie związane z uznaniem podmiotowości prawnej jednostki. Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych¹⁸ w art. 16 wskazuje, że każdy ma prawo, żeby wszędzie uznano jego podmiotowość prawną. Współcześnie uznaje się, że prawo każdego do podmiotowości prawnej jest stałym atrybutem jednostki, immanentną cechą każdego człowieka, stanowi niezbędny element godności człowieka oraz ma charakter prawnonaturalny¹⁹. Prawo człowieka do uznania jego podmiotowości nie jest tym samym co zdolność człowieka do czynności prawnych i nie jest pojęciem właściwym jedynie gałęzi prawa cywilnego²⁰.

---

¹² S.L. Stadniczenko, *Prawa dziecka częścią...*, s. 46.

¹³ *Ibidem*, s. 47.

¹⁴ *Ibidem*, s. 47.

¹⁵ Por. S.L. Stadniczenko, *Prawo dziecka do wychowania w rodzinie*, [w:] S.L. Stadniczenko (red. nauk.) *Konwencja o prawach dziecka...*, s. 91.

¹⁶ Por. L. Bosek, *Prawo osobiste do poznania własnej tożsamości biologicznej*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2008, nr 3, s. 948.

¹⁷ *Ibidem* s. 948.

¹⁸ Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r., Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167.

¹⁹ Por. W. Sobczak, *Komentarz do art. 16 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych*, [w:] R. Wieruszewski (red. nauk.) *Międzynarodowy pakt praw obywatelskich (osobistych) i politycznych. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2012, s. 358.

²⁰ *Ibidem*, s. 360.

Podmiotowość ma charakter normatywny, o tym zaś, czy dana jednostka posiada podmiotowość, może decydować jedynie norma prawna, a nie autorytarna decyzja organu bądź jego bezczynność²¹. Podmiotowość w nauce rozumiana bywa zarówno jako byt normatywny, jak również jako kategoria etyczna bądź społeczna²². Uznanie podmiotowości prawnej jednostki jest immanentnym warunkiem wszystkich innych praw i godności jej przysługujących, co w tej sytuacji wskazuje na charakter niezbywalny podmiotowości²³.

Zgodnie z art. 8 Konwencji państwa-strony podejmują działania mające na celu poszanowanie prawa dziecka do zachowania jego tożsamości, w tym obywatelstwa, nazwiska, stosunków rodzinnych zgodnych z prawem, z wyłączeniem bezprawnych ingerencji. W przypadku gdy dziecko zostało bezprawnie pozbawione części lub wszystkich elementów swojej tożsamości, państwa-strony okażą właściwą pomoc i ochronę celem jak najszybszego przywrócenia jego tożsamości. Z punktu widzenia niniejszego opracowania szczególnie istotna jest analiza art. 7 Konwencji. Zgodnie z nim niezwłocznie po urodzeniu dziecka zostanie sporządzony jego akt urodzenia, a dziecko od momentu urodzenia będzie miało prawo do otrzymania imienia, uzyskania obywatelstwa oraz, o ile to możliwe, prawo poznania swoich rodziców i pozostawania pod ich opieką. Państwa-strony zobowiązały się do zagwarantowania, aby te prawa stały się zgodne z ich prawem wewnętrznym oraz ich międzynarodowymi zobowiązaniami w tej dziedzinie, w szczególności w przypadkach, gdyby brak tych uregulowań spowodował, iż dziecko zostałoby bezpaństwowcem.

W nauce prawa wskazuje się, że na pojęcie tożsamości składa się między innymi prawo do nazwiska, obywatelstwa, prawo do wiedzy o własnym pochodzeniu genetycznym i biologicznym²⁴. W pojęciu prawa do tożsamości mieści się również prawo jednostki do poznania i zachowania tożsamości religijnej.

Zachowanie własnej tożsamości, wytworzenie więzi z narodem, wspólnotą czy rodziną niezbędne jest dla zapewnienia dziecku wychowania w poczuciu bezpieczeństwa i odpowiedzialności. Świadoma i pełna wiedza na temat własnego pochodzenia ułatwia dziecku rozwijanie swoich umiejętności w zakresie stosunków społecznych, ekonomii, kultury czy odpowiedzialności społecznej.

W literaturze wskazuje się również, że poznanie własnej tożsamości, w tym przede wszystkim pochodzenia biologicznego, jest istotne również ze względów medycznych²⁵. Wiedza o pochodzeniu dziecka ułatwia diagnozę i leczenie chorób genetycz-

²¹ *Ibidem*, s. 361.

²² *Ibidem*, s. 364.

²³ *Ibidem*, s. 364.

²⁴ Por. E. Czyż, J. Szymańczak, *Prawa dziecka w rodzinie*, [w:] *Wokół praw dziecka*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa 1993, s. 5.

²⁵ Por. J. Ostojka, *Problem tzw. macierzyństwa zastępczego a prawo dziecka do poznania własnej tożsamości*, „Rodzina i Prawo. Kwartalnik Sędziów Rodzinnych” 2012, nr 22, s. 18.

nych, umożliwia transfuzję krwi, przeszczepienie organów, pobranie szpiku i wykonywanie innych zabiegów²⁶.

Rozważając problematykę prawa dziecka do tożsamości, należy mieć również na uwadze prawo rodziców do zachowania w tajemnicy informacji o rzeczywistym pochodzeniu dziecka. Co więcej, wybierając sposób i zakres informacji, jakie przekazywane są dziecku, trzeba brać pod uwagę jego aktualny rozwój psychofizyczny. Niezbędne jest zapewnienie dziecku poczucia bezpieczeństwa oraz spokoju.

Wszystkie te aspekty sprawiają, że prawo do tożsamości jest zagadnieniem wielowątkowym, skomplikowanym i przede wszystkim istotnym dla zapewnienia prawidłowego rozwoju psychofizycznego jednostki. Regulacje prawne w różnych krajach w odmienny sposób wprowadzają instrumenty mające na celu zachowanie własnej tożsamości. Jednocześnie rozwój medycyny i metod sztucznego wspomaganego prokreacji sprawia, że wiele problemów wciąż pozostaje nierozwiązanych, stawiając przed ustawodawstwem nowoczesnych państw kolejne wyzwania. Co gorsza, niektóre z państw wciąż nie radzą sobie z podstawowymi problemami, takimi jak rejestracja narodzin czy prawo dziecka adoptowanego do poznania rodziców biologicznych.

4. Rejestracja urodzeń

Wydawać by się mogło, że wraz z rozwojem administracji państwowej i objęciem życia człowieka regulacjami prawnymi od poczęcia aż do śmierci problem „jednostek nieistniejących” został rozwiązany. Raporty UNICEF wskazują jednak, że wiele państw wciąż nie wypracowało rozwiązań, które gwarantowałyby rejestrację nowonarodzonych dzieci. Jak podaje UNICEF, w 2011 r. ponad 230 milionów dzieci na całym świecie nie zostało zarejestrowanych²⁷.

Kontrola liczby urodzeń jest niezwykle ważna dla każdego państwa – umożliwia nie tylko zaplanowanie polityki socjalnej i społecznej, ale również na zbadanie trendów demograficznych i poziomu dobrobytu społeczeństwa²⁸.

Rejestracja dziecka i sporządzenie odpowiedniego świadectwa urodzenia umożliwia zidentyfikowanie dziecka i zapobiega przedwczesnemu traktowaniu go jako dorosłego. Brak rejestracji może spowodować zawarcie związku małżeńskiego, podjęcie pracy czy nawet wcielenie do armii przed osiągnięciem przez dziecko odpowiedniego

---

²⁶ *Ibidem*, s. 18.

²⁷ Por. United Nations Children's Fund, *Every Child's Birth Right: Inequities and trends in birth Registration*, UNICEF, New York 2013.

²⁸ Por. *A rights-based approach to birth registration in Latin America and the Caribbean*, [w:] *The right to an identity: birth registration in Latin America and the Caribbean*, "Challenges" 2011, no 13, <https://www.unicef.org/lac/challenges-13-ECLAC-UNICEF.pdf> [dostęp: 22.11.2016].

wieku. W przypadku oskarżenia o popełnienie przestępstwa niezarejestrowane dziecko może odpowiadać przed sądem jak dorosły i tym samym podlegać wyższemu wymiarowi kary, pomimo swojej niemożności oceny własnych działań ze względu na nieosiągnięcie odpowiedniego stopnia rozwoju psychofizycznego. Również w dorosłym życiu brak ważnego świadectwa urodzenia stanowić może poważną przeszkodę w zawarciu związku małżeńskiego, korzystaniu z ulg publicznych czy uprawnień emerytalnych. Osiągnięcie pewnego wieku w wielu krajach stanowi warunek *sine qua non* ubiegania się o stanowiska związane z pełnieniem funkcji publicznych. Wskazuje się zatem, że prawo do poznania własnej tożsamości poprzez dopełnienie obowiązku rejestracji jest nie tylko prawem samym w sobie, ale stanowi też instrument, od którego zależy korzystanie z innych praw, takich jak prawo do edukacji, odpowiedniej opieki zdrowotnej, opieki społecznej czy prawa obywatelskie i polityczne.

W różnych państwach na świecie w odmienny sposób rozwiązano kwestie rejestracji dzieci. W niektórych możliwość rejestracji dziecka jest w istotny sposób utrudniona. W Indonezji, aby zarejestrować dziecko, niezbędne jest dostarczenie urzędowi świadectwa małżeństwa rodziców, w Bhutanie nie mogą zostać zarejestrowane dzieci, których ojciec jest nieznan, w Libanie większość palestyńskich dzieci jest rejestrowanych jako uchodźcy, ale w przypadku gdy nie posiadają one oficjalnego statusu, nie mogą zostać zarejestrowane, w Nepalu dokonanie rejestracji wymaga zarówno podania imienia ojca, jak i dziecka, a w Omanie – określenia tożsamości religijnej obojga rodziców²⁹. W odmienny sposób rozwiązano również problem spóźnionej rejestracji, a więc rejestracji dziecka po terminie wyznaczonym przez organy administracji publicznej. W Liberii w przypadku niezarejestrowania dziecka w ciągu 14 dni rodzice są obciążani mandatem w wysokości 50 USD, w Belize rodzice mogą zostać wezwani do złożenia wyjaśnień i zapłaty mandatu, jeśli nie zarejestrują dziecka w ciągu 42 dni od urodzenia, w Erytrei wydanie świadectwa urodzenia po upływie 90 dni od urodzenia dziecka wymaga ze strony lokalnych władz autoryzacji zarówno pochodzenia, jak i daty urodzenia dziecka, a koszt postępowania wynosi mniej więcej tygodniową wypłatę mieszkańców obszarów wiejskich³⁰.

Niedopełnienie obowiązku zarejestrowania narodzonego dziecka często ma dosyć prozaiczne przyczyny. Wskazuje się, że problemem mogą być zarówno wysokie koszty rejestracji, znaczne oddalenie miejsca zamieszkania rodziców od miejsca położenia organu rejestrującego i problem z dojazdem, a także brak wiedzy o obowiązku rejestracji, skutkach niezarejestrowania i sposobie załatwienia sprawy oraz chęć uniknięcia mandatu za spóźnioną rejestrację³¹. Rejestracja dziecka nie jest również rozumiana jako spo-

²⁹ United Nations Children's Fund, *Every Child's Birth...*, s. 12–13.

³⁰ *Ibidem*, s. 12–13.

³¹ Por. United Nations Children's Fund, *The „rights” start to life. A statistical analysis of birth registration*, UNICEF, New York 2005, s. 4.

łączny obowiązek o dużym znaczeniu w przypadku państw, które zmagają się z kryzysami ekonomicznymi, są w stanie wojny lub borykają się z poważnymi problemami społecznymi, takimi jak brak dostępu do edukacji czy odpowiedniej opieki zdrowotnej³². Co więcej, niektóre państwa wciąż odmawiają rejestracji dzieci migrantów, bezpaństwowców czy uchodźców³³.

Niezarejestrowanie narodzin dziecka sprawia, że w stosunkach obywatel–państwo jest ono niewidzialne; niektórzy autorzy wskazują, że traktuje się je jakby nie istniało, co oczywiście w istotny sposób wpływa na wiele aspektów jego życia. Wydaje się zatem, że powszechna, darmowa i przeprowadzona w odpowiednim czasie rejestracja urodzeń jest stanem pożądanym i powinna być dostępna w każdym państwie, w szczególności na terytorium państw-stron Konwencji o prawach dziecka³⁴.

Rejestracja narodzin może zostać uznana za powszechnie dostępną, jeżeli jej dokonanie nie jest uzależnione od wniesienia żadnych dodatkowych opłat oraz przysługuje dzieciom-migrantom, pochodzącym z różnych grup etnicznych bądź wychowywanym w systemie wartości (w tym systemie religijnym) odmiennym o tego, który dominuje w państwie. Polityka państwa powinna zmierzać do zapewnienia w pełni bezpłatnej rejestracji narodzin. Państwo nie powinno wprowadzać dodatkowych opłat ani kar administracyjnych za spóźnione rejestracje (dokonane po wyznaczonym przez państwo terminie, który w Polsce wynosi 21 dni od chwili urodzenia). Wskazuje się, że tego typu rozwiązania zaspokajają potrzeby grup kulturowych, które wiążą z urodzeniem dziecka przeprowadzenie tradycyjnych obrządków po jego urodzeniu (np. nienadawanie imienia dziecku dopóki nie minie określony czas)³⁵. Opłaty za wydanie dodatkowych dokumentów związanych z rejestracją urodzeń (np. dodatkowego świadectwa urodzenia) powinny być adekwatne do rzeczywiście ponoszonych przez organ kosztów oraz odpowiadające możliwościom najbiedniejszych obywateli.

Brak kontroli urodzeń stanowi szczególne zagrożenie dla dzieci pochodzących z rodzin najbiedniejszych, rozbitych czy migrujących. Problem ten najczęściej występuje na wsiach, biednych przedmieściach czy terytoriach odciętych od dużych ośrodków miejskich³⁶. Wskazuje się, że to właśnie dzieci z tych grup społecznych są najczęściej dotknięte tym problemem, co tylko wzmacnia i tak trudne do przewyciężenia nierówności społeczne.

---

³² *Ibidem*, s. 1.

³³ Por. L. Cameron, *The right to an identity*, <http://www.errc.org/article/the-right-to-an-identity/1066> [dostęp: 23.11.2016].

³⁴ *A rights-based approach...*

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ *Ibidem*.

Starania państwa, aby zsynchronizować system opieki medycznej w trakcie ciąży, podczas porodu i po narodzeniu dziecka z rejestracją dzieci przez organy administracji publicznej, powinny być kontynuowane. Niezależnie od tego niezbędne jest stworzenie instrukcji i narzędzi, które w sposób efektywny wpłyną na rejestrację dzieci, które zostały urodzone poza systemem opieki zdrowotnej. Wydaje się, że problem ten we współczesnych czasach jest coraz bardziej marginalny, jednak nie można zapominać, że wciąż stanowi istotne zagrożenie dla praw wielu dzieci.

Jednocześnie od 2000 r. można zauważyć znaczny postęp w liczbie rejestrowanych dzieci. W Wietnamie jeszcze w 2000 r. rejestrowano jedynie 73% dzieci, podczas gdy w roku 2011 liczba ta osiągnęła 95%³⁷. W Bangladeszu liczba zarejestrowanych dzieci w ciągu 5 lat (od 2006 do 2011 r.) wzrosła niemal trzykrotnie³⁸. W Brazylii zanotowano niemal 30% wzrost w ciągu 10 lat³⁹. Jest to ogólnoswiatowa tendencja, w którą wpisują się nawet państwa nieprowadzące centralnych rejestrów obywateli. Wciąż jednak wiele dzieci pozostaje „poza systemem”, czyli oficjalnie nie istnieje. Sytuacja ulega poprawie, jednak zmiany legislacyjne nie nadążają za współczesnym światem. Jak już zostało wskazane, rejestracja dziecka jest niezwykle istotnym elementem jego przyszłego rozwoju, co pozwala nie tylko chronić jego prawa, ale buduje również jego tożsamość społeczną.

Problem braku odpowiednich regulacji, środków przymusu, a przede wszystkim edukacji w zakresie rejestracji nowonarodzonych dzieci dotyka przede wszystkim państwa uboższe, rozwijające się. Zachodnia cywilizacja stanęła w ostatnich latach przed zupełnie innym wyzwaniem – określeniem tożsamości dziecka poczętego w wyniku zabiegów wspomaganey prokreacji.

5. Tożsamość dzieci poczętych w wyniku zabiegów tzw. wspomaganey prokreacji

Rozwój metod leczniczych polegających na zapłodnieniu ludzkiej komórki jajowej z pominięciem aktu seksualnego mężczyzny i kobiety postawiło przed prawnikami nowe problemy dotyczące ustalenia pochodzenia dziecka poczętego tą metodą. Metoda zapłodnienia *in vitro*, tzn. poza ustrojem kobiety, dopuszcza różne rozwiązania w zakresie implementacji komórki jajowej, co więcej dostępnych jest również kilka konfiguracji, w zależności od tego, kto jest dawcą komórki jajowej i nasienia, a także komu embriom zaimplementowano. Wyróżnia się następujące metody wspomaganey prokreacji:

- 1) macierzyństwo zastępcze, do którego dochodzi w wyniku implementacji komórki jajowej dawczyni do organizmu drugiej kobiety,

³⁷ United Nations Children's Fund, *Every Child's Birth...*, s. 31.

³⁸ *Ibidem*, s. 31.

³⁹ *Ibidem*, s. 31.

- 2) inseminację homologiczną polegającą na zapłodnieniu komórki jajowej kobiety nasieniem jej partnera z pominięciem aktu cielesnego obcowania,
- 3) inseminację heterologiczną, czyli zabieg wspomaganą prokreacji, w którym zapłodnienie komórki jajowej kobiety następuje nasieniem obcego mężczyzny z pominięciem aktu cielesnego⁴⁰.

W odniesieniu do macierzyństwa zastępczego należy ponadto wskazać, że nie przyjmuje ono formy jednolitej. Występuje co najmniej kilka jego typów polegających między innymi na: oddaniu przez zamawiającego własnej komórki jajowej unasiennionej materiałem genetycznym zamawiającego, wykorzystanie komórki jajowej surogatki i unasiennienie jej nasieniem zamawiającego oraz implementowanie matce zastępczej embrionu powstałego z gamet nie pochodzących od zamawiających⁴¹.

Każda z metod wspomaganą prokreacji charakteryzuje się odmiennymi aspektami prawnymi, związanymi przede wszystkim z określeniem rodziców poczętego w wyniku tych metod dziecka. Ustalenie ma na celu wskazanie osób, które posiadają prawo do wychowania dziecka, na których ciąży obowiązek alimentacyjny, określenie stosunków spadkowych i przede wszystkim – ustaleniem tożsamości dziecka. Zagadnienie związane z prawem dziecka do poznania własnej tożsamości poruszane jest w kontekście macierzyństwa zastępczego oraz zapłodnienia heterologicznego, ponieważ w przypadku inseminacji homologicznej dawcami komórek rozrodczych są te same osoby, które następnie dziecko wychowują⁴². Inaczej jest w pozostałych dwóch przypadkach, ponieważ w procedurze wspomaganego zapłodnienia uczestniczy co najmniej jeszcze jedna osoba, co sprawia, że tożsamość genetyczna dziecka może różnić się od ustaleń powziętych zgodnie z regułami filiacyjnymi⁴³.

Za przyjęciem rozwiązań, które umożliwią dziecku poznanie własnej tożsamości genetycznej, przemawiają następujące argumenty:

- 1) osobisty interes dziecka do poznania biologicznych rodziców,
- 2) interes zdrowotny dziecka,
- 3) ochrona przed zawarciem małżeństwa i spółdzenia potomstwa z osobą blisko spokrewnioną lub spowinowaconą⁴⁴.

---

⁴⁰ Por. W. Lang (red.), *Prawne problemy ludzkiej prokreacji*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2002, s. 272; M. Działyńska, *Pochodzenie dziecka od rodziców*, [w:] T. Smyczyński (red.), *Konwencja o prawach dziecka – analiza i wykładnia*, Ars boni et Aequi, Poznań 1999, s. 143–146.

⁴¹ J. Ostojńska, *op. cit.*, s. 8.

⁴² Por. K. Szczucki, *Prawo dziecka poczętego metodą in vitro do poznania własnej tożsamości biologicznej*, [w:] L. Bosek, M. Królikowski (red.), *Współczesne wyzwania bioetyczne*, C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 185.

⁴³ *Ibidem*, s. 185.

⁴⁴ Por. M. Safjan, *Prawo wobec ingerencji w naturę ludzkiej prokreacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1990, s. 285.

Jak wskazano uprzednio, zgodnie z art. 7 Konwencji w zakresie prawa do poznania własnej tożsamości leży również prawo dziecka do poznania rodziców. Wskazuje się, że prawo do poznania własnych rodziców oznacza tu tyle, co prawo do poznania swojej tożsamości genetycznej⁴⁵. Prawo to nie ma jednak charakteru nieograniczonego, na co wskazuje użyty w przepisie zwrot „o ile to możliwe”, który można rozumieć na dwa sposoby. W myśl pierwszego z nich może on oznaczać faktyczną niemożliwość ustalenia prawdy o swoim pochodzeniu, co stanowiłoby wprowadzenie zakazu ustanawiania jakichkolwiek prawnych ograniczeń w tym zakresie⁴⁶. Zwrot ten można również rozumieć jako środek prawny wynikający z decyzji państwa, poprzez odpowiednie ukształtowanie norm prawnych, mających na celu ochronę innych wartości w wypadku wystąpienia kolizji, np. prawa do poznania własnej tożsamości z prawem rodziców do zachowania w tajemnicy informacji o metodzie poczęcia⁴⁷.

Przedstawiony problem był przedmiotem orzecznictwa sądów powszechnych wielu państw-stron Konwencji. Jedno z istotnych orzeczeń wydał niemiecki sąd okręgowy w Hamm, wskazując, że nie ma uzasadnionych prawnych argumentów za tym, aby prawo do prywatności dawcy komórek macierzystych przeważało nad prawem dziecka do poznania własnej tożsamości⁴⁸. Inną kwestią zajmowały się sądy w Stanach Zjednoczonych. Rozstrzygały one o tym, kogo należy uznać za rodziców dziecka: kobietę, która dziecko urodziła, czy dawców komórek biologicznych. W sprawie *Johnson przeciwko Calvert* użyto do zapłodnienia komórki jajowej pani Calvert oraz nasienia pana Calverta, które następnie implementowano do organizmu pani Johnson. Po urodzeniu dziecka surogatka nie zgodziła się na jego oddanie, wobec czego państwo Calvert wystąpili do sądu. Sprawę rozstrzygał Sąd Najwyższy stanu Kalifornia. W orzeczeniu stwierdził, że w świetle obowiązującego ówczasie prawa o macierzyństwie świadczyć może więź o charakterze zarówno genetycznym, jak i biologicznym. Sąd przesądził w rozstrzygnięciu sprawy na rzecz państwa Calvert, wskazując, że na gruncie tzw. testu intencji należy wziąć pod uwagę pierwotne pragnienie posiadania dziecka, które zainicjowała pani Calvert i to ona jest matką dziecka⁴⁹.

Przedstawiona argumentacja przesądza o tym, że Konwencja zobowiązuje państwa-strony do zagwarantowania prawa do poznania własnej tożsamości biologicznej, wykluczając tym samym bezwzględną preferencję dla anonimowości dawcy nasienia

⁴⁵ K. Szczucki, *op. cit.*, s. 191.

⁴⁶ *Ibidem*, s. 191.

⁴⁷ *Ibidem*, s. 192.

⁴⁸ Por. wyrok Sądu Okręgowego (Oberlandesgericht) w Hamm z dnia 6 lutego 2013 r., 2013 NJW 1167.

⁴⁹ Por. wyrok Sądu Najwyższego stanu Kalifornia z dnia 20 maja 1993 r. w sprawie *Johnson v. Calvert*, No. S023721.

lub komórki jajowej⁵⁰. Prawo to nie ma charakteru nienaruszalnego bądź absolutnego⁵¹. Uzależnienie ujawnienia dziecku informacji o jego tożsamości genetycznej od osiągnięcia odpowiedniej dojrzałości, by nie zakłócać jego więzi rodzinnych opartych na związkach emocjonalnych, w połączeniu z nieograniczonym prawem do poznania swojego pochodzenia biologicznego po osiągnięciu pełnoletności, nie jest sprzeczne z postanowieniami Konwencji⁵².

Prawo do poznania tożsamości nie może być jednak rozpatrywane jedynie w kontekście zabiegów wspomaganey prokreacji. Jak już zostało wskazane, prawo poznania własnej tożsamości nie obejmuje jedynie tożsamości genetycznej, ale może być rozpatrywane również w odniesieniu do czynników społecznych takich jak poznanie tożsamości narodowej, etnicznej czy religijnej. Zagadnienie to jest szczególnie istotne w przypadku wykonywania władzy rodzicielskiej przez inne podmioty niż rodzice biologiczni.

6. Adopcja dzieci

We współczesnym świecie wciąż wiele dzieci pozostaje pod opieką innych osób niż rodzice biologiczni. Przyczyny odebrania dzieci biologicznym rodzicom są różne, ale do najczęściej wymienianych można zaliczyć m.in. niemożność wykonywania władzy rodzicielskiej z powodu zaistnienia stałej przeszkody (np. nieudolność czy niemożność zajęcia się własnym dzieckiem z powodu choroby psychicznej bądź fizycznej), nadużywanie władzy rodzicielskiej (agresja i nadmierne karanie, molestowanie seksualne, zmuszanie dzieci do ciężkiej pracy) czy rażące zaniedbanie obowiązków rodziców względem dziecka (często spowodowane chorobą alkoholową lub uzależnieniem od środków odurzających). Pomimo znacznego rozwoju społecznego wciąż wiele dzieci jest porzucanych przez rodziców. W 2010 r. w polskich szpitalach porzucono blisko 800 noworodków⁵³. Przyczyny porzucenia dzieci są różne, ale można wyróżnić czynniki zwiększające to ryzyko, do których należą: samotne rodzicielstwo, bezdomność, trudna sytuacja materialna, niepełnosprawność dziecka czy brak systemowego wsparcia dla nieletnich rodziców⁵⁴. W takich wypadkach, kiedy tożsamość rodziców nie jest znana, zrzekli się oni swoich praw rodzicielskich lub prawa te zostały im całkowicie lub częściowo odebrane, opiekę nad dzieckiem sprawują inne podmioty.

---

⁵⁰ L. Bosek, *op. cit.*, s. 960.

⁵¹ *Ibidem*, s. 960.

⁵² *Ibidem*, s. 962.

⁵³ Por. *Zapobieganie problemowi porzucania dzieci. Międzynarodowa konferencja w Warszawie*, <http://fdn.pl/zapobieganie-problemowi-porzucania-dzieci-%E2%80%93-miedzynarodowa-konferencja-w-warszawie> [dostęp: 23.11.2016].

⁵⁴ *Ibidem*.

Zgodnie z art. 20 Konwencji dziecko pozbawione czasowo lub na stałe swego środowiska rodzinnego lub gdy ze względu na swoje dobro nie może pozostawać w tym środowisku, będzie miało prawo do specjalnej ochrony i pomocy ze strony państwa. Tego rodzaju opieka może obejmować, między innymi, umieszczenie w rodzinie zastępczej, Kafala⁵⁵ w prawie islamskim, adopcję lub – gdy jest to niezbędne – umieszczenie w odpowiedniej instytucji powołanej do opieki nad dziećmi. Jednocześnie, co jest istotne dla dalszych rozważań, przy wyborze odpowiednich rozwiązań należy w sposób właściwy uwzględniać wskazania w zachowaniu ciągłości w wychowaniu dziecka oraz jego tożsamości etnicznej, religijnej, kulturowej i językowej. Niektórzy autorzy twierdzą, że adoptowane dzieci przez całe życie zmagają się z niedostatkami informacji o sobie samych, co bywa określane jako „dziura w tożsamości”⁵⁶. Ten problem staje się szczególnie istotny w okresie dojrzewania i poszukiwania własnego „ja”. Wątpliwości co do swojego pochodzenia mogą sprawić, że dziecko nie będzie się czuło pewnie i bezpiecznie, co w negatywny sposób może wpłynąć na jego rozwój psychofizyczny. Stąd niezwykle ważne jest, aby adoptowane dzieci były otoczone szczególną opieką i miały prawo do poznania własnej tożsamości, a informacje, które otrzymują, powinny być dostosowane do ich wieku i etapu rozwoju.

Wiele z adoptowanych dzieci spotyka się nie tylko z problemem niedostosowanych do ich potrzeb regulacji prawnych związanych z adopcją czy przysposobieniem dziecka, ale również z niechęcią rodziców adopcyjnych do wyjawienia im prawdy o ich pochodzeniu. Rodziny zastępcze stają w obliczu trudnego, nierozstrzygalnego konfliktu – z jednej strony chcą wychować dziecko w poszanowaniu do jego dziedzictwa kulturowego, a z drugiej chcą, aby w pełni identyfikowało się ono z ich wartościami⁵⁷.

Istnieją również sytuacje, kiedy adoptowane dziecko nie ma ani fizycznej, ani prawnej możliwości poznania swoich biologicznych rodziców. Zdarza się tak w przypadku porzucenia dziecka przez rodziców i niezarejestrowania faktu jego urodzenia przez konkretną kobietę. Wprowadzenie w Polsce instytucji „okien życia” co prawda pozwala niechcianym dzieciom przeżyć, ale w żaden sposób nie mają one możliwości poznania swojej tożsamości biologicznej. Instytucję „okien życia” skrytykował Komitet Praw Dziecka w opinii wydanej w 2015 r. i wezwał Polskę do ich usunięcia oraz promowania alternatywnych metod umożliwiających zrzeczenie się praw do dziecka.

---

⁵⁵ Kafala to szczególnie rodzaj adopcji występujący w kulturze muzułmańskiej. Adoptujący nie stają się rodzicami podopiecznego, a jedynie jego opiekunami. Adoptowany nie ma prawa do nazwiska przysposobionych rodziców, ich majątku, ma za to prawo do spadku po rodzicach biologicznych.

⁵⁶ Por. H.A. Schneider, *Adoption contracts and the adult adoptee's right to identity*, „Law & Inequality” 1988, vol. 6, iss. 2, s. 191.

⁵⁷ *Ibidem*, s. 189.

Odrębnym problemem jest prawo do zachowania i rozwijania tożsamości narodowej, szczególnie ważne w przypadku międzynarodowej adopcji. Prawo to dzieciom przyznaje art. 7 oraz art. 21 Konwencji. Wskazuje się, że ich wspólna wykładnia prowadzi do wniosku, że na gruncie obowiązującej Konwencji państwa-strony mają obowiązek stworzenia takich regulacji prawnych, które uniemożliwią utracenie obywatelstwa danego państwa, dopóki adoptowane dziecko nie uzyska obywatelstwa w państwie docelowym, co ma na celu zmniejszenie liczby dzieci-bezpaństwowców⁵⁸. Ponadto niektórzy naukowcy zwracają uwagę na fakt, że dziecko adoptowane zaraz po urodzeniu dziedziczy po biologicznych rodzicach pewne cechy charakterystyczne dla danej kultury czy grupy etnicznej, co nierozdzielnie wiąże się z pytaniem, czy ludzie posiadają własną tożsamość, czy należą do określonej grupy etnicznej⁵⁹.

Wydaje się, że w przypadku dzieci, które zostały adoptowane zaraz po urodzeniu i u których związki z określonym narodem bądź grupą etniczną nie zdążyły się jeszcze wytworzyć, problem prawa do tożsamości narodowej odgrywa marginalną rolę. Te dzieci wszak dorastały i kształtowały swoją osobowość na podstawie jedyne go znanego im systemu wartości, który przedstawiali im ich adopcyjni rodzice. W przypadku dzieci, które zdążyły wytworzyć określone więzy z narodem bądź grupą etniczną przed rozpoczęciem procedury adopcyjnej, problem ten jest o wiele bardziej skomplikowany. Adopcyjni rodzice mogą nie tylko nie chcieć wychowywać dzieci w obcej dla nich kulturze i systemie wartości, ale mogą również nie mieć niezbędnej do tego wiedzy i kwalifikacji. Odrębnym problemem jest wychowanie dziecka w określonej tożsamości religijnej. O ile bowiem w przypadku tożsamości narodowej adopcyjni rodzice mogą zdobywać wiedzę na temat dziedzictwa kulturowego z różnych źródeł, to w przypadku wychowania w określonej religii niezbędny jest element „wiary” czy „przekonania” o prawdziwości też w niej prezentowanych. Wydaje się jednak, że dziecko powinno móc rozwijać wiedzę na temat swojego dziedzictwa kulturowego, w tym również systemu religijnego, w którym pierwotnie było wychowywane. Brak jest bowiem przeszkód (poza ewentualnymi obiekcjami rodziców), aby dziecko było wychowywane w poszanowaniu obu systemów wartości, a o tym, które z nich przyjmie za własne, zdecydowało samo po osiągnięciu pełni dojrzałości psychofizycznej.

---

⁵⁸ Por. D. Hodgson, *The international legal protection of the child's right to a legal identity and the problem of stateless*, „International Journal of Law, Policy & Family” 1993, vol. 7, iss. 2, s. 267.

⁵⁹ Por. L. Zagrebelsky, *Adoptions across identity borders and the right to cultural identity in context: the case of England, Germany and Italy*, Londyn 2012, s. 59, http://theses.lse.ac.uk/451/1/Zagrebelsky_adoptions%20across%20identity%20borders.pdf [dostęp: 10.04.2017].

7. Podsumowanie

Poznanie przez dziecko własnej tożsamości jest niezwykle ważne dla jego rozwoju i wykształcenia świadomości oraz systemu wyznawanych wartości. Istotne jest jednak, aby proces poznawania prawdy o swoim pochodzeniu był przystosowany do aktualnego etapu rozwoju dziecka. Prawidłowe określenie pochodzenia dziecka ma znaczący wpływ na jego przyszłość, umożliwia sprawowanie przez państwo odpowiedniej dla jego wieku ochrony w zakresie opieki medycznej i społecznej. Wprowadzenie instrumentów, które gwarantują dzieciom dostęp do prawdziwych informacji o ich pochodzeniu, jest szczególnie istotne w państwach dopiero rozwijających narzędzia upowszechniające ochronę praw człowieka i praw dziecka.

Państwa-strony Konwencji powinny wprowadzać takie regulacje prawne, które umożliwią każdemu dziecku poznanie własnej tożsamości genetycznej, biologicznej, narodowej czy religijnej. Niezależnie od tego, w jaki sposób dziecko zostało włączone do komórki społecznej, powinno mieć prawo do budowania i rozwijania własnego katalogu wartości w naturalnej dla niego atmosferze i poczuciu bezpieczeństwa. W przypadku zagadnień związanych z tożsamością dzieci adoptowanych bądź poczętych w wyniku zabiegów medycznych ważne jest, aby wziąć pod uwagę również prawo do prywatności rodziców biologicznych i adopcyjnych oraz dobro pozostałych członków rodziny, w tym przede wszystkim rodzeństwa dziecka.

Wydaje się jednak, że uregulowania zawarte w Konwencji nie stanowią wystarczającej gwarancji realizacji i ochrony praw dziecka. Wynika to także z faktu, że sama Konwencja nie dysponuje wystarczającymi narzędziami przymusu. Instrumenty, które wprowadza, takie jak składane okresowe raporty i wydawane przez Komitet Praw Dziecka opinie, są nieefektywne. Tak naprawdę to, czy państwo zrealizuje swoje obowiązki wynikające z Konwencji, wynika jedynie z jego dobrej bądź złej woli. Potrzebne są bardziej efektywne narzędzia, aby rzeczywiście i skutecznie zapewnić dzieciom ochronę ich praw.

Jednocześnie trzeba zauważyć, że wraz z rozwojem gospodarczym i cywilizacyjnym stosunek do praw dziecka się zmienia. Coraz więcej państw uważa je za istotny element swojej polityki i wzmacnia narzędzia mające na celu ich ochronę. Jest to pozytywny trend w polityce państwowej i powinien być kontynuowany.

Bibliografia

Literatura

- Bosek L., *Prawo osobiste do poznania własnej tożsamości biologicznej*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2008, nr 3.

- Czyż E., *Prawa dziecka*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa 2002.
- Czyż E., Szymańczak J., *Prawa dziecka w rodzinie*, [w:] *Wokół praw dziecka*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa 1993.
- Działyńska M., *Pochodzenie dziecka od rodziców*, [w:] T. Smyczyński (red.), *Konwencja o prawach dziecka – analiza i wykładnia*, Ars boni et Aequi, Poznań 1999.
- Hodgson D., *The international legal protection of the child's right to a legal identity and the problem of stateless*, „International Journal of Law, Policy & Family” 1993, vol. 7, iss. 2.
- Jaros P., *Definicja dziecka*, [w:] S.L. Stadniczenko (red. nauk.), *Konwencja o prawach dziecka. Wybór zagadnień (artykuły i komentarze)*, Biblioteka Rzecznika Praw Dziecka, Warszawa 2015.
- Jurczyk T., *Geneza rozwoju praw człowieka*, „Homines Hominibus” 2009, nr 1(5).
- Lang W. (red.), *Prawne problemy ludzkiej prokreacji*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2002.
- Ostojka J., *Problem tzw. macierzyństwa zastępczego a prawo dziecka do poznania własnej tożsamości*, „Rodzina i Prawo. Kwartalnik Sędziów Rodzinnych” 2012, nr 22.
- Safjan M., *Prawo wobec ingerencji w naturę ludzkiej prokreacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1990.
- Schneider H.A., *Adoption contracts and the adult adoptee's right to identity*, „Law & Inequality” 1988, vol. 6, iss. 2.
- Sobczak W., *Komentarz do art. 16 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych*, [w:] R. Wieruszewski (red. nauk.), *Międzynarodowy pakt praw obywatelskich (osobistych) i politycznych. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2012.
- Stadniczenko S.L., *Prawo dziecka do wychowania w rodzinie*, [w:] S.L. Stadniczenko (red. nauk.), *Konwencja o prawach dziecka. Wybór zagadnień (artykuły i komentarze)*, Biblioteka Rzecznika Praw Dziecka, Warszawa 2015.
- Stadniczenko S.L., *Prawa dziecka częścią składową systemu praw człowieka*, [w:] S.L. Stadniczenko (red. nauk.), *Konwencja o prawach dziecka. Wybór zagadnień (artykuły i komentarze)*, Biblioteka Rzecznika Praw Dziecka, Warszawa 2015.
- Szczucki K., *Prawo dziecka poczętego metodą in vitro do poznania własnej tożsamości biologicznej*, [w:] L. Bosek, M. Królikowski (red.), *Współczesne wyzwania bioetyczne*, C.H. Beck, Warszawa 2010.

Źródła

- Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526.
- Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r., Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167.
- Wyrok Sądu Okręgowego (Oberlandesgericht) w Hamm z dnia 6 lutego 2013 r., 2013 NJW 1167.
- Wyrok Sądu Najwyższego stanu Kalifornia z dnia 20 maja 1993 r. w sprawie *Johnson v. Calvert*, No. S023721.
- United Nations Children's Fund, *The „rights” start to life. A statistical analysis of birth registration*, UNICEF, New York 2005.
- United Nations Children's Fund, *Every Child's Birth Right: Inequities and trends in birth Registration*, UNICEF, New York 2013.

Internet

- A rights-based approach to birth registration in Latin America and the Caribbean*, [w:] *The right to an identity: birth registration in Latin America and the Caribbean*, "Challenges" 2011, no 13, <https://www.unicef.org/lac/challenges-13-ECLAC-UNICEF.pdf> [dostęp: 22.11.2016].
- Cameron L., *The right to an identity*, <http://www.errc.org/article/the-right-to-an-identity/1066>, [dostęp: 23.11.2016].
- Osiatyński W., *Wprowadzenie do praw człowieka*, <http://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2016/02/WiktorOsiatynskiWprowadzenieDoPojeciaPrawCzlowieka.pdf> [dostęp: 22.11.2016].
- Zapobieganie problemowi porzucania dzieci. Międzynarodowa konferencja w Warszawie*, <http://fdn.pl/zapobieganie-problemowi-porzucania-dzieci-%E2%80%93-miedzynarodowa-konferencja-w-warszawie> [dostęp: 23.11.2016].
- Zagrebelsky L., *Adoptions across identity borders and the right to cultural identity in context: the case of England, Germany and Italy*, Londyn 2012, http://etheses.lse.ac.uk/451/1/Zagrebelsky_adoptions%20across%20identity%20borders.pdf [dostęp: 10.04.2017].